

Újjáépítés – előszó az egri Líceumi Nyomda kiadványainak katalógusához

A történelem tanít, már ha hagyják. Napjainkban, amikor az Európai Unió, a Közös Piac vitáktól hangos – egységesülő állam (Európa?) vagy erős nemzetállamok szövetsége –, a közép-európai kis országok számos történelmi érvet próbálnak felhozni ahhoz, hogy a soha ki nem épített nemzetállamaikat megtapasztalhassák. Talán ezek után a szövetségben való feloldódáshoz is – miután a saját tőkéseik már partnernek hihetnek magukat – kedvet kapnak. Értékekről persze csupán a politikusi demagógiában van szó, kőkemény érdekek ütköznek. Ilyen világ többször volt már a magyarok által is lakott Kárpát-medencében.

A törökök hatalomvesztése a Magyar Királyságban és Erdélyben a 17. század végén új korszakot nyitott történelmünkben. Sokan, sokféle-képpen készültek az új Magyar Királyság felépítésére. Többféle tervezet született már a törökökkel való hadakozás utolsó évtizedeiben is, meg a karlócai békekötést (1699) követően is. A bécsi udvari környezetben élő osztrák nemesség vagy éppen a bajorok, Észak-Itália arisztokrata családjai is előkészültek az újabb szerzeményekre, ki házassággal, ki komoly, életet kockáztató hadi tettekkel, ki meg persze pusztá ügyeskedéssel. Nagy tervei voltak a magukat „tősgyökeres”-nek tartó itteni családoknak, és persze a katolikus egyház is nagy lehetőséget látott a 16–17. században megkopott ereje helyreállítására.

A Magyar Királyság és Erdély katolikus egyházfői nagyobb részt a magyar arisztokrata családokból kerültek ki, persze voltak olyanok is, akik a szociális felemelkedés lehetőségével élve, akár jobbagycsaládból származottan is eljutottak a püspöki szélig. Könnyű dolguk azonban, bárhonnan jöttek is, nem volt. Egy egyetemes egyházat szolgáltak, lojálisan egy nem magyar uralkodócsaládhoz úgy, hogy ők maguk – többségükben – magyarok voltak, ismerték az itteni hagyományokat, a beidegződéseket és a soknyelvű, konfesszionálisan összetett kultúrát,

és bizony: az érdekviszonyokat. Leginkább azt tudták, hogy egy olyan királyságban kell szolgálniuk, ahol az iskolázottság, a kulturáltság és a civilizáltság szintje nagyon alacsony, a döntéshozók körében is az.

Bizton emlékeztek a történelem tanulságára: a mohácsi csatavesztéssel széthulló katolikus hierarchia összetartó ereje nélkül az ország nagyobb része engedett a protestáns eszméknek vagy pusztán a politika számításainak, és elhagyta a katolikus egyházat. Tudták, intézményekre van szükség, amelyek személyektől függetlenül tudják képviselni azt az ügyet, amit egyébként intézményként is csak személyeken keresztül képviselnek.

Kellettek iskolák, a plébániai iskolától a papneveldeig, és persze néhányan egyetemről mertek álmodni. A kanonokok, a püspökök komoly könyvtárakat gyűjtöttek, és hozzáfogtak udvaraik kiépítéséhez. Építkeztek, templomot, székházat, a pusztán hagyott területeken kerteket hoztak létre. Többen, idővel egyre kevesebben, követték a hagyományt abban is, hogy az állami adminisztrációban is szerepet vállaltak. Az uralkodócsalád ezt nem szerette.

Az egeri püspökök sora dolgozott azon, hogy Eger a 18. század második harmada végére készen állt egy egyetemi rangú intézmény befogadására. A vágy nem valósult meg, csak több mint kétszáz év elteltével, de a püspökség köré épített intézményi rendszer minden tagja hasznosnak bizonyult, és a maga helyén folyamatosan szolgálta az ország kulturális felemelésének ügyét.

Ilyen intézmény volt a püspöki, majd érseki nyomda is, amelynek termékkatalógusát most veheti kézbe az érdeklődő szakember. A magyar retrospektív nemzeti bibliográfia, illetve az újkori hazai nyomdászat-történet fehér foltjainak eltüntetése csak közös kutatással képzelhető el, és a helytörténeti kutatásnak jelentős szerep jut ebben a munkában. Örvendetes dolog, hogy Egerben az Esterhazyánus Kutatócsoport ma már intézményesen segíti ezt a munkát.

Monok István

MIZERA TAMÁS – NAGY ANDOR – VERÓK ATTILA

A könyvkiadó egri Líceum

TÖRTÉNET ÉS KIADVÁNYJEGYZÉK I.

1755 – 1852

KOSSUTH KIADÓ
ESZTERHÁZY KÁROLY EGYETEM
BUDAPEST – EGER

2017

Tartalom

Újjáépítés – előszó az egi Líceumi Nyomda kiadványainak katalógusához (<i>Monok István</i>).....	7
A Typographia Lycei Episcopalistól az Érseki Líceumi Nyomdáig. Az egi egyházi nyomdászat kétszáz éve (1755–1949) (<i>Verók Attila</i>).....	9
A könyvkiadó egi Líceum tevékenysége a statisztikai adatok tükrében (1755–1949) (<i>Nagy Andor</i>).....	37
„Athéné szerény gyermekei”. Tanítók emlékezete az egi Érseki Líceumi Nyomda kiadványainak tükrében, a kézisajtó (1755–1852) időszakában (<i>Mizera Tamás</i>).....	55
Útmutató a bibliográfia használatához.....	67
Rövidítések jegyzéke.....	69
Kiadványjegyzék, 1755–1852.....	73